

Högläsning i förskoleklass

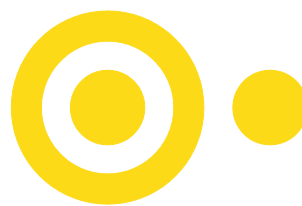
Av: Aycan Kursun

Handledare: Agneta Lilja

Södertörns högskola | Lärarutbildningen

Självständigt arbete 1, 15 hp | höstterminen 2016

Programmet för Grundlärarutbildning med interkulturell profil,
mot förskoleklass och årskurs 1-3

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

English title: Reading aloud at the school

Authors: Aycan Kursun

Supervisor: Agneta Lilja

The aim of this study is to research on how teachers work with reading aloud and the attitude teachers have to reading aloud. Furthermore, I want to examine what areas pupils develop the language according to the teachers in this study.

This study is a qualitative study. I observed and interviewed four teachers to answer my questions. Three questions will be essential for this study.

- How do teachers work with reading aloud in their teaching?
- What attitudes do the teachers have to reading aloud?
- What do the pupils develop in language using reading aloud?

In this study I use the theories of sociocultural perspective, the proximal development zone, reading comprehension by Barbro Westlund and Chambers model for discussion of literature. The result of this study shows that the teachers in this study use reading aloud and discussion about the literature with the pupils. The teachers have a positive attitude to reading aloud and see many opportunities with it. They believe that pupils develop their vocabulary, reading comprehension, learn to express themselves, get a better understanding of the world and so on.

Keywords: language development, reading aloud, preschool class, booktalk

Nyckelord: språkutveckling, högläsning, förskoleklass, boksamtal

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund.....	5
1.1 Vad är högläsning?.....	6
1.2 Högläsning och språkutveckling.....	6
1.3 PISA och PIRLS.....	7
1.4 Styrdokumentet.....	8
2. Syfte och frågeställningar.....	8
2.1 Syfte.....	8
2.2 Frågeställningar.....	8
3. Teorianknytning.....	9
3.1 Det sociokulturella perspektivet.....	9
3.2 Den proximala utvecklingszonen.....	10
3.3 Läsförståelse.....	11
3.4 Boksamtal.....	11
4. Tidigare forskning.....	12
4.1 Litteraturarbetets möjligheter.....	12
4.2 Vocabulary acquisition from teacher explanation and repeated listening to stories: Do they overcome the Matthew effect.....	13
4.3 Att bedöma elevers läsförståelse.....	13
4.4 Learning to read and write.....	14
5. Metod och material.....	14
5.1 Beskrivning av valda metoder.....	14
5.2 Urval av informanter och skola.....	15
5.3 Trovärdighet och generaliserbarhet.....	16
5.4 Etiskt ställningstagande.....	17
5.5 Observation.....	17
5.6 Intervju.....	18
5.7 Bearbetning och analys av empiriskt material.....	18
6. Resultat och analys.....	19
6.1 Lärarnas arbete med högläsning.....	19
6.2 Lärarnas inställning till högläsning.....	23
6.3 Språkutvecklande högläsning.....	27

7. Slutdiskussion.....	30
7.1 Vidare forskning.....	32
8. Litteraturlista.....	33
8.1 Otryckta källor.....	34
8.1.1 Observation.....	34
8.1.2 Intervju.....	35
Bilaga 1: Mail till informanter.....	36
Bilaga 2: Intervjufrågor.....	37
Bilaga 3: Observationsschema.....	38

1. Inledning och bakgrund

"Den höglästa texten är en bro över till skriftspråket" (Körling 2012, s. 30).

Anne-Marie Körling (2012) som är lärare, föreläsare och författare skriver i sin bok, *Den meningsfulla högläsningen*, om högläsningens betydelse. Körling (2012) anser att högläsningstiden är en viktig del då en gemenskap och delaktighet uppstår. Hon menar vidare att högläsning ser till att elever utvecklar sin läsförmåga och kreativitet, de ökar sitt ordförråd och det skapas vägar in till skriftspråket då elever får höra varje ord och de får en förståelse för orden. Högläsningen handlar mycket om närhet och det ges möjlighet till samtal och frågor (Körling 2012).

Som blivande lärare har jag under min utbildningstid och under min verksamhetsförlagda utbildning blivit alltmer medveten om att grundläggande läsfärdigheter är viktigt för att elever ska kunna tillägna sig kunskaper inom olika skolämnen. Lärarnas arbetssätt och åsikter skiljer sig åt när det gäller högläsning och därför vill jag undersöka hur lärare arbetar med högläsning, vilken inställning lärare har till högläsning och vilka områden lärarna anser att elever utvecklar inom svenska språket med inslag av högläsning i undervisningen.

Från mina minnen av skolan har jag haft en positiv inställning till högläsningstunderna då jag tyckte att det blev en mysig stund. Jag har alltid älskat att få en bok uppläst för mig. Detta är även något jag har observerat hos elever i min verksamhetsförlagda utbildning då många elever upplevde högläsningen som en trevlig och lugn stund i klassrummet mellan elever och lärare. Högläsningen är en del av många elevers barndom både i hemmen och i skolan och jag anser att det är viktigt att alla lärare och föräldrar är medveten om att högläsning även är viktigt för elevers språkutveckling.

Den främsta personliga anledningen till att jag vill skriva om högläsning är för att jag tror att högläsning kan fungera som redskap för elevers lärande i skolan. Enligt mina erfarenheter använder lågstadielärare högläsning för elevers språkutveckling. Högläsning används bland annat vid presentation av nya ord, vid presentation av en specifik bokstav eller för att bekanta elever med berättelsers uppbyggnad, skriftspråkets uppbyggnad m.m.

Under min utbildning har många litteraturer och lärare uppmärksammat att högläsning har en positiv inverkan på elevers läs- och skrivutveckling och elever får ett ökat intresse för läsningen. Elever får även ett ökat ordförråd, de blir medvetna om textens uppbyggnad och elever stimuleras till läsningen genom högläsning.

Under min utbildning och under skrivandet av min uppsats har jag läst mycket forskning som anser att högläsning främjar elevers språkutveckling. Men en problematik som jag ser i styrdokumentet är att det inte står om begreppet högläsning. Det som endast står är att ”eleverna ska få möta skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen” (Lgr11, s. 222). Detta kan tolkas på olika sätt av olika lärare och jag anser att det blir en tolkningsfråga om och hur lärare använder högläsning i sin undervisning. I förhållande till detta vill jag undersöka hur lärare arbetar med högläsning, vilken inställning lärare har till högläsning och vad elever utvecklar inom svenska språket med hjälp av högläsning i undervisningen.

1.1 Vad är högläsning?

Högläsning kan definieras på olika sätt beroende på sammanhang och situationer. I min studie utgår jag från högläsning där en lärare läser högt ur en bok för elever. Körling (2012) anser att man med högläsning förmedlar det skrivna texten med hjälp av talet. Fast (2001) anser att högläsning fungerar som en väg in i skriftspråket och att högläsning leder till att eleverna blir intresserade av läsningen när de förstår att bokstäverna har en mening. Fast (2001) menar vidare att högläsning hjälper att förmedla olika saker som läslust, nya erfarenheter, glädje, olika budskap men framförallt handlar högläsningen om att förmedla språket.

1.2 Högläsning och språkutveckling

Högläsning är viktigt för elevers språkutveckling eftersom att elever får möta nya ord och utveckla sitt ordförråd med högläsning. Elever får möta skriftspråkets värld med dess satsbyggnad och de lär sig om hur berättelser är uppbyggda vilket förbereder elever inför läsningen. Det sker en språkutveckling hos elever när läraren läser högt och elever får samtala om innehållet på så sätt att elever får en djupare förståelse av texten (Björk & Liberg 2002, s. 12, 89-90).

Elever lär sig mycket genom högläsning och ibland sker det omedvetet. Genom att lyssna på berättelser kan elever lära sig mycket om språket. Elever får se hur språket är uppbyggt, lära sig nya ord och berättelser kan också förmedla en upplevelse eller kunskap av olika slag. Elever kan i vissa fall inte förstå ett ord men de kan ibland förstå innebörden genom sammanhanget (Fast 2001, s. 19).

Det är viktigt att elever får samtala om det lästa där elever tillsammans med andra får samtala om sig själva i relation till texten. I dessa situationer är det viktigt att läraren ställer frågor, det kan vara slutna och öppna frågor. Slutna frågor har speciellt svar där elever får söka fakta i texten det hör. Öppna frågor ger elever möjlighet till många och olika svar och svaren handlar om elevers egna tankar och hypoteser (Fast 2001, s. 24).

1.3 PISA och PIRLS

PISA, Programme for International Student Assessment, är en internationell studie som undersöker elevers förmåga att förstå, använda, tolka och värdera texter för att utveckla kunskaper för att kunna delta i samhället. Det gäller främst skönlitteraturer. Resultaten visar att svenska elevers läsförståelse har sjunkit sedan testerna startade år 2000 och 2001. Man har undersökt bland annat läsförståelsen i årskurs 9 som visar sig att Sveriges genomsnittliga resultat år 2000 låg över OECD- genomsnittet i läsförståelse. Men detta har sjunkit under genomsnittet år 2012 (Skolverket 2012, s. 28). PISA menar att eleverna behöver utveckla sin läsförståelse för att motverka det sjunkande genomsnittet. I PIRLS-undersökningen undersöktes elevers läsförmåga och läsförståelse i årskurs 4. I denna undersökning framkom det att allt färre barn ägnar sin tid åt läsning av skönlitteratur idag än tidigare. Det framkom även att barnen har mindre intresse för läsning. PIRLS-undersökningen menar att sjunkande intresse för läsning får lyftas upp som ett problem detta eftersom det har en stor betydelse för elevers läsförståelse (Skolverket 2011b, s. 49).

1.4 Styrdokumentet

I läroplanen för ämnet svenska står det att elever ska få möta skönlitteratur i undervisningen och det ska ges förutsättningar att utveckla sitt språk utifrån texter. Elever ska utveckla sina kunskaper inom svenska språket, dess uppbyggnad och hur språkbruket varierar beroende på sociala sammanhanget (Lgr11, s. 222). I det centrala innehållet för årskurs 1-3 för svenska beskrivs det att elever ska kunna lyssna och återberätta i olika samtalssituationer. Elever ska få bli bekanta med några skönlitterära barnboks-författare och elever ska bli bekanta med olika typer av berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll (Lgr11, s. 223).

I läroplanen står det inte hur undervisningen kan bedrivas utan det är upp till läraren att forma sin undervisning så att elever kan nå målen. Ett sätt att nå målen är med hjälp av högläsning. Med högläsning får elever möjligheten att utveckla deras språk, de möter olika skönlitteraturer och de får möjligheten att återberätta bokens innehåll.

2. Syfte och frågeställningar

2.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur ett antal utvalda lärare arbetar i sin undervisning med högläsning, vilken inställning lärarna har till högläsning. Vidare vill jag undersöka vilka områden inom svenska språket som eleverna utvecklar med hjälp av högläsning enligt lärarna i studien. Utifrån detta syfte har jag formulerat följande frågeställningar:

2.2 Frågeställningar

1. Hur arbetar lärarna med högläsning i sin undervisning?
2. Vilka inställningar har lärarna till högläsning?
3. Vad anser lärarna att eleverna utvecklar inom svenska språket med hjälp av högläsning?

3. Teorianknytning

I det här avsnittet redogör jag för de teoretiska utgångspunkterna som används i min studie. Som teoretisk inspiration har jag använt mig av Lev Vygotskijs teori om det sociokulturella perspektivet, Vygotskijs teori om den proximala utvecklingszonen, Barbro Westlunds teori om läsförståelse och Aidan Chambers modell av boksamtal. Dessa teorier är relevanta för min studie på så sätt att de teorier kan kopplas till högläsning och på vilket sätt högläsning kan främja elevers språkutveckling.

3.1 Det sociokulturella perspektivet

Den ryske pedagogiska teoretikern Lev S. Vygotskij är en av de främsta forskarna inom det sociokulturella perspektivet. Roger Säljö (2010) refererar i sin bok till det sociokulturella perspektivet. I det sociokulturella perspektivet är det lärandet i sociala sammanhang som står i fokus. Det är i ett socialt samspel med varandra som människor lär sig (Säljö 2010, s. 192). I det vardagliga livet lär sig människor hela tiden och delar med sig av kunskaper till varandra. Därför handlar lärandet mer om vad man lär sig och inte om man lär sig enligt det sociokulturella perspektivet. (Säljö 2010, s. 47).

Roger Säljö (2010) menar att det sociala samspelet med en vuxen kan hjälpa eleven att utveckla en tankeförmåga i ett socialt sammanhang vilket kommer leda till att eleven kommer vara i mindre behov av stöd (Säljö 2010, s. 192).

I det sociokulturella perspektivet inom lärandet och utveckling blir kommunikativa processer och språkanvändningen centrala. Det är genom kommunikationen som människor blir delaktiga i kunskaper och färdigheter. Genom att höra vad andra talar om uppfattar elever och blir medvetna om vad som är värdefullt att urskilja och vad som är intressant. Med språket lär sig elever att tänka inom en ram för en viss kultur och en viss samhällslig gemenskap (Säljö 2010, s. 67).

Vygotskij talar om *mediering* som innebär att människor använder olika redskap för att få en förståelse för omvärlden. Det är redskap som språkliga och materiella. Språkliga redskapet används vid kommunikation genom till exempel bokstäver och begrepp. Materiella redskap kan vara till exempel en bok (Säljö 2010, s. 74-75).

Elever utvecklar sitt språk genom att tolka och förstå omgivningen. Med hjälp av språket kan elever ingå i sociala samspel med andra människor i form av samtal. Elever kan även föra inre dialoger med språket vilket utvecklar elevers tänkande. Utvecklingen hos elever sker i sociala samspel med bland annat föräldrar, syskon och lärare (Hwang och Nilsson 2011, s. 67).

Det sociokulturella perspektivet kan kopplas till högläsning då det sker ett socialt samspel mellan lärare och elever. Samtal i samband med högläsning med stöd av lärare får elever en djupare förståelse av det lästa. Elever kommer få möjligheten att se boken ur olika perspektiv. Vygotskij anser att det ständigt kommer att ske en utveckling hos elever när de får ta till sig kunskaper av medmänniskor i samspelesituationer (Säljö 2010, s. 34).

3.2 Den proximala utvecklingszonen

Den proximala utvecklingszonen är centralt inom det sociokulturella perspektivet. Vygotskij definierade den proximala utvecklingszonen som vad eleven kan prestera ensam utan något stöd och vad eleven kan prestera med stöd av en vuxen eller en mer kunnig kamrat. Vygotskij anser inom lärandet att det alltid finns ett nästa steg i utvecklingen (Säljö 2010, s. 120).

I den proximala utvecklingszonen talas det om utvecklingen som ligger steget före men inte allt för långt. Denna utveckling ska eleven klara genom att bli vägledt eller genom att få någon form av stöd. Kraven ska inte vara för höga. Detta stöd eller handledning kan innebära att den vuxne väcker intresse hos elever och ställer frågor. Läraren ska försöka hålla elevers uppmärksamhet vid liv och visa det felaktiga fel (Hwang & Nilsson 2011, s. 67).

För att elever ska kunna bli en bra läsare är det viktigt att vuxna läser högt för elever. Detta eftersom elever lär sig genom att härma den som redan kan läsa och så småningom börjar de läsa själva. Genom att läsa för elever så skapar läraren den proximala utvecklingszonen hos elever då läraren lånar ut sitt kunnande till elever (Chambers 2011, s. 63).

Den proximala utvecklingszonen kan tydligt kopplas till mitt ämnesområde, högläsning. Detta eftersom elever får genom högläsningen och diskussionen om det lästa möjlighet att utveckla sitt lärande i sin läsutveckling med stöd av en vuxen. Det innebär att elevers läsutveckling gynnas genom vuxnas högläsning.

3.3 Läsförståelse

Barbro Westlund (2009) är en läsforskare som har inriktat sig mot elevers läsförståelse. Hon anser att lärare på olika sätt kan arbeta och samtala om textens innehåll. Detta kan göras genom boksamtal och genom läsförståelse. Westlund (2009) har omvandlat och förklarat amerikanska modeller så att det kan genomföras av svensklärare. Hon har skrivit om hur svaga läsare kan bli goda läsare genom undervisningsprogram med fyra huvudstrategier. Dessa fyra huvudstrategier eller lässtrategier kommer hjälpa elever att förstå textens budskap. Dessa lässtrategier handlar om att elever ställer hypoteser, ställer frågor om texten, klargör otydligheter och sammanfattar texten. Elever utvecklar sin läsförståelse på bästa sätt genom att få diskutera om bokens innehåll utifrån lässtrategierna tillsammans i klassrummet (Westlund 2009, s. 9). När eleverna får diskutera om bokens innehåll så utvecklas deras läsförståelse vilket i sin tur främjar deras språkutveckling.

Westlund (2009) anser att läsförståelseforskning går i linje med Vygotskijs tankar om den proximala utvecklingszonen. Detta eftersom hon anser att lärare ska fungera som modell för elever för att elever ska kunna komma över olika läshinder och utveckla sin läsförståelse och detta gör läraren genom att först läsa högt för elever och sedan får elever tänka med. Hon menar att högläsningens boken ska läsas av läraren och diskussionen om boken ska ske mellan elever i klassrummet (Westlund 2009, s. 38). Westlund (2009) anser att en god läsförståelse ska leda till att elever kan läsa med kritisk urskiljning, kunna hämta information från olika texter och kunna läsa som avkoppling (Westlund 2009, s. 41). *En läsande klass*, som inspirerar många lärare om hur de kan undervisa i läsförståelsestrategier har skapat egna strategier utifrån Westlunds (2009) läsfixare.

3.4 Boksamtal

En metod som kan användas vid högläsning är Aidan Chambers (2011) modell med boksamtal. Modellen med boksamtal går ut på att elever får arbeta och samtala om bokens innehåll tillsammans med andra. Under boksamtalen ställer läraren fyra grundfrågor som elever får svara på. Första boksamtalsfrågan är ”Jag undrar” och denna fråga ställs från läraren till eleverna och då får elever säga vad de gillade i boken. I andra frågan får elever

säga vad de inte gillade med boken. Tredje frågan som läraren ställer är om det var något som var svårt att förstå i boken eller något som eleverna undrar och som behövs redas ut. Den sista frågan som ska besvaras av elever är om det var något mönster som de la märke till eller kopplingar i boken (Chamber 2011, s. 135-141).

Med boksamtal sker flera diskussioner och elever får chansen att dela sina tankar och åsikter med varandra. Elever får tillsammans tolka en text och ge det en mening när de diskuterar och reflekterar över texten tillsammans i helklass. Chamber (2011) anser att det är viktigt att läraren väljer böcker som utgår från elevers tidigare erfarenheter och som elever känner ett intresse för. Chambers modell med boksamtal (2011) utgår från den närmaste utvecklingszonen där undervisningen ska ha elevers nivå och intresse som utgångspunkt för att undervisningen ska kunna gynna elevers fortsatta utveckling (Chamber 2011, s. 203, 229).

4. Tidigare forskning

I detta avsnitt redogör jag för ett urval av tidigare forskning som är av betydelse för min studie. Dessa forskningar belyser högläsningens betydelse i skolan. Forskningarna nedan är relevanta för min studie eftersom att dessa forskningar presenterar på vilket sätt högläsning är av stor betydelse i undervisningen då mitt syfte bland annat är att undersöka vilken inställning lärarna har till högläsning och i vilket område inom språket som kan utvecklas med användning av högläsning.

4.1 Litteraturarbetets möjligheter

Karin Jönsson (2007) har i sin doktorsavhandling, *Litteraturarbetets möjligheter* (2007), undersökt genom observation litteraturarbete i undervisning alltså läsning, skrivning och samtal om skönlitterära texter. Jönsson (2007) som är författare till avhandlingen är en lågstadielärare. Hon har gjort sin studie i sitt eget klassrum under fyra års tid. Jönsson (2007) skriver att högläsning i klassrummet kan låta elever få lyssna på en skriven text och samtala om den. Studien visar att lärarens högläsning av en bok låter elever var ofta aktiva lyssnare som ställer frågor och kommenterar om bokens innehåll. Detta för att elever ska kunna förstå

och skapa mening av det lästa. Jönsson (2007) anser att boksamtal efter högläsningen hjälper elever att få en förståelse, tänka vidare, få svar på frågor som dykt upp och väcka nya frågor under högläsningen. Studien visade att högläsningen skiljde sig åt mellan förskoleklass och årskurs tre. Elevers sätt att samtala om innehållet i högläsningens boken utvecklades ju äldre eleverna blev. Eleverna behövde heller inte använda sig av lässtrategier lika mycket i årskurs tre till skillnad från elever i förskoleklass.

4.2 Vocabulary acquisition from teacher explanation and repeated listening to stories

Penno, Wilkinson och Moore (2002) har gjort en studie, *Vocabulary acquisition from teacher explanation and repeated listening to stories: Do they overcome the Matthew effect* (2002). I studien gjordes det en jämförelse mellan två grupper av förskolebarn där man läste högt för barnen på olika sätt. Ena gruppen fick ingen förklaring av nya ord som dök upp vid högläsningen medan den andra gruppen fick förklaringar till ordens betydelse under högläsningen. Det visade sig att eleverna i grupperna lärde sig nya ord men effekten blev störst för den gruppen som fick förklaringar till ordens betydelse. Alltså är det av stor betydelse för elever att få en förklaring för nya ord för deras lärande. Studien visade även att elever som redan kunde mer ord lärde sig fler ord under undersökningen. Detta visar att det är viktigt med högläsning i förskolan för att elever ska utveckla ett rikt ordförråd.

4.3 Att bedöma elevers läsförståelse

Barbro Westlund (2013) har skrivit en doktorsavhandling, *Att bedöma elevers läsförståelse. En jämförelse mellan svenska och Kanadensiska bedömningsdiskurser i grundskolans mellanår* (2013). Westlund (2013) har i en studie gjort en jämförelse mellan hur fem svensklärare och fem kanadensiska lärare arbetar med läsförståelse. Westlund (2013) har gjort en jämförelse mellan dessa två länder i sin avhandling eftersom svenska elevers läsförståelse har sjunkit i tidigare PIRLS-undersökningen medan Kanadas inte har det. Studien visade att lärarna från Kanada har fått bättre stöd i hur man ska stödja elevers utveckling av en god förståelse av en text, bland annat genom de kanadensiska styrdokumenterna. Westlund (2013) anser att svensklärare behöver få veta mer om hur lärare ska undervisa i förståelsestrategier.

Westlund (2013) menar vidare i sin avhandling att svenska elevers läsförståelse kan höjas om svensklärare får kunskap om hur lärarna kan göra för att utveckla elevers läsförståelse.

4.4 Learning to read and write

Caroline Liberg (1990) har i sin doktorsavhandling, *Learning to read and write* (1990), undersökt hur eleverna i yngre åldrarna arbetar för lära sig att läsa och skriva med bland annat högläsning. Resultatet visade att elever utvecklar sitt språk med hjälp av högläsning då högläsning ses som en viktig faktor för elevers läs- och skrivutveckling. Studien visade även att för att en lärande ska ske hos elever är det viktigt med en interaktion mellan elev och vuxen eller mellan elever. Elever behöver en individanpassad undervisning för att det ska ske en språkutveckling hos elever men en svårighet är att det inte finns ett typiskt program eller ett arbetssätt som skulle passa alla elever.

5. Metod och material

5.1 Beskrivning av valda metoder

I detta avsnitt redogör jag för mina metodval där jag beskriver hur jag har gått tillväga. Jag redovisar hur jag har samlat in mitt empiriska material, hur urvalet av informanter och skola är gjort och hur bearbetningen av empiriska materialen är gjort. Jag beskriver även det etiska forskningsprinciperna jag har utgått från.

I min studie använde jag mig av kvalitativ undersökning som består av intervjuer och observationer av fyra lärare. Kvalitativ metod innebär att jag har små urval och fokusen är att förstå hur någon upplever något (Dalen 2015 s. 15). Syftet med min studie är att undersöka hur lärare arbetar med högläsning, vilken inställning lärare har till högläsning och vad lärarna anser att eleverna utvecklar inom svenska språket med användning av högläsning i undervisningen. Jag har skapat mitt empiriska material genom intervjuer och observationer för att besvara på frågeställningarna i min studie. Jag har intervjuat och observerat fyra lärare i två olika skolor. Samtliga lärare undervisar i förskoleklass. Fokus i undersökningen läggs på

samtliga lärares högläsning i sin undervisning. Jag intervjuade och observerade fyra olika lärare vid fyra olika tillfällen. Tiden på intervjuerna varierade mellan lärare beroende på deras intervjusvar. Intervjuerna mellan olika lärare var mellan 40-45 minuter. Även observationstiden varierade och var mellan 30-40 minuter lång. Intervjuerna och observationerna skedde i samtliga lärarnas klassrum.

Jag har använt mig av metodtriangulering i min studie. Metodtriangulering innebär att man använder sig av två eller flera metoder i sin studie. Jag valde att använda mig av observationer och intervjuer. Larsen (2009) anser att varje metod har sina svagheter och genom att använda flera metoder så kan svaga sidorna kompenseras av de andra starka sidorna med de andra metoderna (Larsen 2009, s. 28). Genom att använda två metoder i min studie får jag en bredare förståelse om hur samtliga lärare arbetar med högläsning i sin undervisning, vilken inställning lärare har till högläsning och vilka områden inom svenska språket som elever utvecklar med användning av högläsning enligt lärarna i studien.

5.2 Urval av informanter och skola

Här beskriver jag hur jag gått tillväga för att välja informanter och skola. Intervjuer och observationer för min studie skedde i skolor i Stockholm kommun. Jag besökte två olika skolor och på vardera skolan jobbade två av informanterna. Mina val av lärare var slumpmässigt. Jag besökte olika skolhemsidor som ligger i Stockholm kommun. Jag fick kontakt med lärarna via deras mejladresser som jag har fått via skolornas hemsidor. Jag mejlade (se bilaga 1) olika lärare och frågade om det fanns intresse att delta i min studie. Jag fick inget svar från vissa lärare vilket ledde till att jag fortsatte att mejla andra lärare. Jag valde informanter som arbetar i förskoleklass.

Jag valde att intervjua fyra olika lärare. Men detta var inte för att jämföra de olika lärarna i studien om hur de arbetar med högläsning utan se hur de samtliga lärarnas arbete med högläsning ser ut och vilken inställning de har till högläsning och vilka områden de anser att elever utvecklar inom svenska språket med högläsning.

Jag presenterar lärarna i studien som lärare A, B, C och D. Syftet med dessa namn är för att garantera anonymiteten. Lärare A och lärare B arbetar i samma skola och lärare C och lärare D arbetar i samma skola.

Slutliga urvalet av informanter:

Lärare A

Lärare A är en lågstadielärare som undervisar nuvarande i en förskoleklass som hen kommer följa upp till årskurs 3. Hen har arbetat som lärare i två år.

Lärare B

Lärare B är en lågstadielärare som undervisar nuvarande i en förskoleklass som hen kommer följa upp till årskurs 3. Hen har arbetat som lärare i fem år.

Lärare C

Lärare C är en förskoleklasslärare som endast arbetar i förskoleklass. Hen har arbetat som förskoleklasslärare i fem år.

Lärare D

Lärare D är en förskoleklasslärare som endast arbetar i förskoleklass. Hen har arbetat som förskoleklasslärare i över tio år.

5.3 Trovärdighet och generaliserbarhet

Nackdelen med öppen observation är det som brukar kallas forskareffekt. Det innebär att människors beteende i den studerande miljön påverkas av att de vet att en forskare är där (Lalander 2015, s. 100). Mina observationer kan ha påverkats av forskareffekt eftersom att mina observationer var öppna. Det innebär att det finns svårigheter att avgöra om lärarna har påverkats av min närvaro under observationerna. Därför har jag bland annat använt mig av metodtriangulering i min studie. Eftersom min studie utgår från metodtriangulering ökar dess reliabilitet.

Jag anser inte att min studie kan generaliseras och uppfattas som att det ser ut så här på andra skolor också runt om i Sverige. Jag anser närmare att lärarnas arbetssätt med högläsning och deras inställning till högläsning kan varieras mellan olika skolor och mellan olika lärare. Men läsaren kan med hjälp av min studie få en inblick om hur ett exempel av arbetssätt kan se ut med högläsning och vilka inställningar vissa lärare kan ha till högläsning.

5.4 Etiskt ställningstagande

För alla som bedriver studier som observationer och intervjuer så finns det etiska regler som man måste iaktta. I min studie har jag tagit hänsyn till vissa etiska ställningstagande som Dalen (2015) tar upp i sin bok, vid insamling och bearbetning av mitt empiriska material. Krav på samtycke, krav på att bli informerad, krav på konfidentialitet och krav på anonymitet är kraven som jag har tagit ställning till. Detta innebär att jag har frågat efter informanternas samtycke. Jag skickade ett mejl till samtliga lärares mejladresser med information om min studie, syftet med studien och hur jag kommer att gå tillväga. Jag var även tydlig i mejlet med att lärare skulle kunna få dra sig ur min studie om de skulle önska sig det. Samtliga lärare i min studie är anonyma och kan inte identifieras. Detta eftersom det är viktigt att forskare tar hänsyn till anonymitet i sin studie (Dalen 2015, s. 27). Jag frågade varje lärare om jag kunde få spela in intervjun för att jag skulle ha möjligheten att få lyssna om på intervjuerna.

5.5 Observation

Jag använde mig av observationsschema (se bilaga 3) vid varje observation.

Observationsscheman innehåller olika kategorier där jag skriver det jag observerar i klassrummen, på så sätt har jag en strukturerad observation (Björndal 2005, s. 50). Efter varje observation skrev jag en tät beskrivning av varje observation. I observationerna ville jag undersöka hur lärare arbetar med högläsning i undervisningen.

Jag anser att observationer kan vara bra att använda i sin studie för att se hur lärare gör i sin undervisning i förhållande till vad de säger i intervjun. Lalander (2013) skriver i boken, *Handbok i kvalitativa metoder* (2013), om passiv och icke deltagande observationer. I mina

observationer var jag passiv och icke deltagande vilket innebär att jag inte deltog i samspelet i klassrummet utan jag satt längst bak i klassrummet och endast observerade.

Under observationerna av samtliga lärare har jag fokuserat på dessa punkter utifrån mitt observationsschema.

- Hur ser högläsningstunden ut? Hur sitter elever? Hur högläser läraren?
- Hur ser arbetssättet ut innan/efter högläsningen? Finns det någon form av diskussion om det lästa? Boksamtal? Före arbete? Efterarbete?

5.6 Intervju

Intervju är en metod som innebär en utväxling av synpunkter mellan två samtalande personer inom ett specifikt ämne (Dalen 2015, s. 34). Jag har valt att utgå från en forskningsintervju för att kunna ta del av lärarnas synpunkter och erfarenheter. Under intervjuerna var jag på skolor som samtliga lärare jobbar. Jag spelade in intervjuerna för att kunna senare lyssna igen vid bearbetning av materialet med ett godkännande från informanterna. Inspelning kan ge en närmast fullständig dokumentation av det som sägs i intervjun (Denscombe 2016, s. 280).

Jag utgick från en strukturerad intervju med fasta frågor och öppna svar (se bilaga 2) där lärarna får berätta fritt om sina erfarenheter (Dalen 2015, s. 34). Jag gör en sammanställning av intervjuerna i efterhand med hjälp av ljudinspelningarna. Med intervjuerna ville jag ta reda på vilken inställning lärare har till högläsning och vilka områden inom svenska språket som lärarna anser att elever utvecklar med hjälp av högläsning.

5.7 Bearbetning och analys av empiriskt material

Jag bearbetade mina inspelade intervjuer och observationsanteckningar efter att ha samlat in observationer och intervjuer av lärarna i min studie. Jag transkriberade intervjuerna, det vill

såga jag överförde ljuden till skrift. Med transkriberade material försöker man hitta mönster, kopplingar, likheter och skillnader (Larsen 2009, s. 102).

Jag spelade in intervjuerna med min mobiltelefon. Sedan lyssnade jag på inspelningen vid återkommande tillfällen för att hitta någon koppling, mönster, likheter och skillnader. Detta för att få fram likheter och skillnader mellan lärarnas svar men även för att få ett perspektiv på hur de fyra lärarna beskriver sin inställning till högläsning och vad de anser att elever utvecklar i svenska språket genom högläsning i undervisningen.

Under observationerna fyllde jag i observationsscheman. Sedan sammanställde jag observationsanteckningar med utgångspunkt i uppsatsens syfte och frågeställning. Jag använde mig av abduktion i min analys av empiriska material. Abduktion innebär en växling mellan deduktion och induktion (Alvesson & Sköldberg 2009, se Ahrne & Svensson 2011, s. 193). Det är generella teorier som styr mitt arbete men det är mitt empiriska material som kommer att utforma min analytiska redskap.

6. Resultat och analys

I detta avsnitt analyserar och diskuterar jag mitt empiriska material med hjälp av de teoretiska utgångspunkter och den tidigare forskning som beskrevs i avsnitt 3 och 4 ovan. I detta avsnitt besvarar jag på syftet med min studie och mina tre frågeställningar. Jag redovisar detta med rubrikerna lärarnas arbete med högläsning, lärarnas inställning till högläsning och språkutvecklande högläsning. Dessa tre rubriker ligger som underlag när jag besvarar mina frågeställningar.

6.1 Lärarnas arbete med högläsning

I detta avsnitt redogör jag för hur lärarna i studien arbetar med högläsning i sin undervisning. För att undersöka har jag i observationsschemat fokuserat på hur elever och lärare sitter och på vilket sätt lärarna i studien arbetar i högläsningstunden, bland annat om de på något sätt

bearbetar det lästa. Som underlag har jag fyra observationstillfällen av fyra lärare som deltagit i min studie.

Lärare A och lärare B arbetar i samma skola och lärare C och lärare D arbetar i samma. Detta gör att lärare A:s och lärare B:s högläsningstunder har likheter respektive lärare C:s och lärare D:s högläsningstunder har likheter. Men det förekom även skillnader mellan lärarna som arbetade i samma skola. Samtliga lärare hade någon form av förarbete eller efterarbete under högläsningstunden. Samtliga lärare ger utrymme till att diskutera om det lästa boken. I samtliga klasser skedde det någon form av diskussion där eleverna har fått diskutera och ta del av varandras åsikter i helklass. Tillsammans med förarbete och efterarbete var högläsningstunderna hos samtliga lärare mellan 30-40 minuter långa. Högläsningstunderna var en avkopplande stund där majoriteten av eleverna var lugna, avkopplade och lyssnade ivrigt på berättelsen hos alla lärare i studien. Lärare A och lärare B hade sin högläsning på förmiddagen innan första rasten. Lärare C startade morgonen med högläsning och lärare D hade sin högläsning efter lunchrasten.

Lärare A, lärare B och lärare D brukade stanna upp ibland under tiden de läste och förklarade vissa ord och begrepp som de ansåg att eleverna kunde ha svårt att förstå, även eleverna fick fråga om ord som de inte visste betydelsen på. Medan lärare C skrev ner ord som hen ansåg kunna vara svårt för eleverna. Eleverna fick också säga orden som de tyckte var svåra, dessa ord skrev läraren upp på tavlan och sedan diskuterade de ordens betydelse när lärare C läst klart. Innan samtliga lärare förklarade orden för eleverna frågade lärarna om det fanns någon elev som visste betydelsen och som skulle kunna tänka sig förklara för sina klasskamrater. Majoriteten av eleverna var även duktiga att räcka upp handen och fråga om ord som de inte visste betydelsen på. Liksom Björk och Liberg (2002) nämner så lär elever sig nya ord och utvecklar sitt ordförråd vid högläsning (s. 89-90). Även Fast (2001) nämner att högläsning främjar elevers ordförråd. Utifrån hur lärarna i studien arbetar och vad dessa författare säger kan vi komma fram till att elever utvecklar sitt ordförråd vid högläsning, dels när de får förklaringar till ordens betydelse men elever får även förståelse till orden när de får höra orden genom sammanhanget när läraren läser ur boken.

Lärarna i studien läste skönlitterärböcker för eleverna. Lärare A och lärare B använde sig av en kapitelbok medan lärare C och lärare D använde sig av en lite tunnare bok som de läste klart under högläsningstunden. Under observationerna kunde jag se både likheter och

skillnader på lärarnas arbetssätt hos lärarna som arbetade i samma skola och men även hos lärarna som arbetade i olika skolor. Lärare A diskuterade om föregående kapitel med sina elever där eleverna fick återberätta det föregående kapitlet och alla elever fick hjälpas åt att återberätta. Nästan alla elever sa något om det föregående kapitlet. När eleverna glömde någon viktig del i föregående kapitel så öppnade läraren föregående sidorna i boken och visade bilder så eleverna kunde minnas den glömda delen i föregående kapitel. Efter att de återberättat klart föregående kapitel så frågade lärare A om vad de tror att det kommer att hända i kapitel som läraren snart kommer att börja läsa. Majoriteten av eleverna räckte upp handen och ville dela med sig av sina idéer om det som kommer hända i det kommande kapitlet. När jag observerade lärare A så fick jag ta del av hennes förarbete och av hennes högläsningstund. När lärare A läste klart fick eleverna gå ut på rast. I detta avseende kan vi se att det finns socialt samspel mellan eleverna när de gemensamt försöker återberätta föregående kapitel. Detta leder till lärande hos elever då lärandet sker i sociala sammanhang enligt det sociokulturella perspektivet och detta är även något lärarna i studien påpekar (Säljö 2010, s. 47). Eleverna får även en djupare förståelse av det lästa när de får samtala och detta gör eleverna när de samtalar helklass om boken och när de tillsammans försöker återberätta föregående kapitel ur boken som läraren högläst dagen innan.

Under observationen av Lärare B:s högläsningstund fick jag ta del av hans efterarbete. Lärare B började med att läsa sin högläsningbok utan något förarbete eller någon diskussion om den föregående kapitel. Han pausade ibland under läsandet när han skulle förklara ord som han ansåg vara svåra eller när någon elev frågade om betydelsen av något ord. Efter att ha läst klart kapitlet ritade lärare B en glad gubbe, en ledsen gubbe, ett frågetecken och en pusselbit. Dessa symboler symboliserade olika saker. Glada gubben symboliserade om vad som var bra med boken, den ledsna gubben symboliserade om något som var mindre bra med boken, frågetecknet symboliserade om det var något som var svårt att förstå och pusselbiten symboliserade om man kunde koppla något i boken till sitt egna liv eller erfarenheter. Det skedde en helklassdiskussion med alla dessa symboler där eleverna fick diskutera och dela med sig av sina tankar och åsikter. Lärare B:s arbetssätt av högläsning kan ses i relation till Chambers (2011) modell (se avsnitt 3.4). Detta eftersom lärare B utgår från fyra grundfrågor när eleverna ska diskutera helklass liksom Chambers (2011) grundfrågor i sin modell. Eleverna hos lärare B får både diskutera om frågor som handlar om bokens innehåll men de får även koppla bokens handling till sina egna erfarenheter eller så får elever koppla till något liknande de upplevt.

Lärare C och lärare D använde sig av tunnare böcker som de läste klart under högläsningstiden. Innan lärare C och lärare D läser böckerna läser de först upp titeln och visar framsidan av boken då det är en ny bok. Båda lärare hade ett boksamtal efter att de läst klart böckerna. Läraren ställde frågor som eleverna sedan fick svara på. Frågorna lärare C och lärare D ställde varierade beroende på bokens handling, de utgick alltså inte från vissa grundfrågor. Lärarna ställde både konkreta och öppna frågor. Det var frågor som bland annat handlade om personerna i boken, om miljön i boken, vilka karaktärer eleverna gillade eller inte och varför m.m. Även i lärare C:s och lärare D:s arbetssätt kan vi se att de arbetar med boksamtal av det höglästa boken. Detta kan vi koppla mer till Westlund (2009) boksamtal än till Chambers (2011) då lärarna inte har bestämda grundfrågor utan de frågar lite mer fritt beroende på bokens handling och frågor som inte kan alltid passa in till alla böcker lärarna läser. Deras frågor kan komma att behöva ändras på beroende på vilken bok de läser till nästa gång. Westlunds (2009) boksamtals frågor är mer relevant i denna situation än för Chambers (2011) boksamtal eftersom Chambers (2011) boksamtal utgår från fyra grundfrågor men dessa lärare hade inte grundfrågor som de utgick från och därför anser jag Westlunds (2009) teori mer relevant att koppla till lärare C och lärare D. Medan lärare B kan kopplas mer tydligt till Chambers (2011) modell av boksamtal som jag nämnt ovan eftersom lärare B använder fyra grundfrågor och dessa frågor liknar Chambers (2011) grundfrågor.

När lärare A och lärare B har högläsning sitter alla elever i sina platser och läraren sitter vid sitt skrivbord och har boken under en dokumentkamera på så sätt kan eleverna se boken från smartboarden och följa med när läraren läser. Med hjälp av smartboarden behöver lärarna inte gå runt i klassrummet och visa bilderna i boken för eleverna utan eleverna kunde direkt se bilderna i smartboarden. När lärare C och lärare D hade högläsning satt elever och lärare i en rund matta tillsammans, detta gjorde att eleverna hade lättare att se bilderna i boken eftersom att det inte fanns någon dokumentkamera i just denna skola. Detta avseende av lärare C och lärare D visar på att lärarna arbetar i enlighet med sociokulturella perspektivet som nämner att sociala samspelet mellan vuxen och eleven kan hjälpa eleven att utveckla en tankeförmåga i sociala sammanhang (Säljö 2010, s. 192). Men jag anser inte att det finns en tydlig socialt samspel hos eleverna hos lärare A och lärare B då eleverna inte sitter tillsammans och nära varandra vid högläsningen. Körling (2012) anser att högläsning leder till närhet och gemenskap i klassrummet. Men jag anser inte att det finns något tydligt närhet och gemenskap i lärare A:s och lärare B:s klassrum mellan elever och lärare när de inte sitter nära varandra. För jag anser att lärarna får mindre ögonkontakt med eleverna när de sitter långt ifrån

varandra och läraren kommer heller inte se lika mycket om eleverna lyssnar eller har tankarna någon annanstans jämfört med om de skulle sitta närmare varandra. Jag upplever att det finns mer närhet och gemenskap mellan eleverna och lärare hos lärare C och lärare D då de sitter tillsammans i en ring och de tittar på samma bok. Jag får en känsla att det blir en mer mysig stund när lärare och elever sitter tätt intill varandra. Det blir även mindre prat när eleverna sitter så nära läraren. Jag anser att det även kommer leda till att eleverna blir mer fokuserade på högläsningen.

6.2 Lärarnas inställning till högläsning

I detta avsnitt redogör jag för lärarnas inställning till högläsning. För att få svar på denna fråga har jag använt mig av intervju för att ta del av lärarnas inställning till högläsning. Jag kommer redovisa svaren med hjälp av intervju svaren som jag har fått från lärarna.

Samtliga lärare i studien är enade om att högläsning innebär när någon vuxen läser till barnen. De menar vidare att högläsning inte endast bör vara när lärare läser till sina elever utan det kan även vara när föräldrar läser till sina barn. Alla lärare i studien börjar med att berätta i intervjun hur viktigt det är med högläsning och att det är en självklarhet att ha högläsning i förskoleklassen när eleverna ännu inte kan läsa själva.

Något som fyra lärare i studien är enade om är att de medvetet arbetar med texterna som högläses. Ett gemensamt sätt som lärarna använder sig av vid bearbetning av lästa texten är att samtliga lärare använder sig av boksamtal där lärarna ställer frågor och diskuterar om den lästa boken med eleverna. De menar vidare att de både ställer konkreta och öppna frågor vid boksamtal. Det är bland annat frågor om bokens handling och abstrakta frågor där eleverna får möjligheten att diskutera helklass. I detta uttalande av samtliga lärare kan vi se att lärarna går efter Westlunds (2009) teori och Chambers (2011) modell av boksamtal. Där eleverna får diskutera om bokens innehåll tillsammans i klassrummet. Men det finns variation mellan lärarna om på vilket sätt de arbetar med boksamtal, vilka frågor de ställer till eleverna och om de diskuterar om boken innan eller efter högläsningen.

Lärarna i studien diskuterar om den lästa bokens innehåll men frågorna som lärarna ställer till eleverna kan variera. Eleverna får även ge texten en mening genom att få diskutera om boken

och ta del av varandras tankar och åsikter liksom Chambers (2011) modell med boksamtal anser att elever får. Jag anser liksom lärarna i studien och även som Westlund (2009) och Chambers (2011) nämner att eleverna får ta del av varandras tankar under diskussionen. På så sätt utvecklar eleverna att tänka utifrån andra ramar och perspektiv som de inte tänkte innan men som de börjar tänka på när de tar del av sina klasskamraters tankar. Jag upplever också att eleverna på så sätt även lättare kan lägga sig in i andra perspektiv och förstå hur andra tänker och känner. Jag menar att eleverna också kan få möjligheten att få lära känna mer sina klasskamrater när de delar med sig av sina tankar och åsikter i helklass med utgångspunkt av det höglästa boken. Men det är viktigt att det inte uppstår konflikter på så sätt att elever inte alltid måste dela samma åsikter med varandra men det är viktigt att elever respekterar varandra och varandras åsikter.

Lärare A tog upp i intervjun att hen ser till att elever lyssnar på vad sina klasskamrater har att säga och respekterar varandra även fastän de kanske inte håller med alltid eller delar samma åsikter och tankar. Hen menar vidare att elever har mycket att lära sig av varandra och inte enbart av lärare. Lärare A:s uttalande kan ses i relation till vad sociokulturella perspektivet säger om att elever lär sig att tänka inom andra ramar med språket och att elever får kunskaper och färdigheter genom kommunikation (Säljö 2010, s. 67). Jag anser att det finns mycket kommunikation mellan eleverna i samtliga lärares klassrum och därför anser jag att elever utvecklar sitt lärande även vid kommunikation med sina klasskamrater när de bland annat diskuterar om högläsningens boken och kopplar till sina egna erfarenheter. Elever kan bli bland annat medvetna om något som de inte visste genom att lyssna på vad sina klasskamrater har att säga. Detta tyder att enligt sociokulturella perspektivet och enligt lärarna i studien är det viktigt att elever får använda språket för att kommunicera och man kan använda sig av språket och kommunicera med stöd av en uppläst bok. Genom att kommunicera kommer elever lära sig av varandra och detta är vad lärare A menar och vad sociokulturella perspektivet bland annat anser (se avsnitt 3.1).

Samtliga lärare i studien var även överens i sina intervjuer att högläsning var källan till kunskap, källan för att kunna förstå samhället och världen. Lärarna nämner att högläsning kan fungera som ett redskap för att få kunskaper inom många ämnen. Detta kan ses i relation till vad Vygotskij talar om inom mediering som innebär att människan använder olika redskap som språket och böcker (Säljö 2010, s. 74-75). Detta kan tydligt kopplas till lärarna i studien

då de anser att elever tar till sig kunskap när elever får använda språket för att samtala om det höglästa boken med stöd av boken och de får kunskaper när läraren ställer frågor.

Lärare C och lärare B nämner också i sina intervjuer att deras val av högläsningbok brukar variera beroende på vad elever ska träna på. De menar att när de har temaarbete så väljer de böcker som passar in i temat. Det brukar inte alltid vara skönlitteraturer som de läser utan lärarna brukar även läsa upp faktaböcker vid högläsningstunden för eleverna. Lärare B anser att det är viktigt att välja en bok för högläsningen där boken kan ha ett budskap att förmedla. Hen nämner vidare att hen och hennes kollega lärare A läst en bok om mobbning för sina elever. Boken förmedlar bland annat att ingen ska utsättas för mobbning.

Lärare A och lärare B anser vidare att det är viktigt att lärare väljer böcker som utgår från elevers tidigare erfarenheter och böcker som eleverna har intresse till liksom Chamber (2011) anser. Men ingen lärare nämner som Chamber (2011) nämner att vid val av bok är det även viktigt att man har elevers nivå som utgångspunkt och utgår från elevers närmaste utvecklingszon för att högläsning ska gynna elevers fortsatta utveckling (Chambers 2011, s. 229). Ingen av lärarna i studien har nämnt att detta måste finnas i lärarnas åtanke vilket jag tycker är viktigt. Detta eftersom liksom den proximala utvecklingszonen anser jag att det är viktigt att man väljer en uppgift eller i detta fall en bok som är ett steg före elevens zon men inte allt för långt för att eleven ska utvecklas (Hwang & Nilsson 2011, s. 67). Jag menar det är viktigt att lärare lägger ner tid vid val av bok också där boken varken är för lätt eller allt för svår för eleven att förstå. Men även att det är en intresselockande bok så eleverna kan vara engagerade och vilja lyssna på högläsningen. Därför anser jag att det kan vara bra att fråga elever om tips på böcker som de vill få uppläst av läraren eller om det är något specifikt läraren kan tänka på till nästa gång vid val av en bok. Jag upplever att eleverna skulle kunna till och med besöka skolans bibliotek eller ett annat bibliotek tillsammans med läraren där elever får vara med och delta och bestämma om en bok som läraren ska läsa vid högläsningstunden. Sedan kan läraren avgöra hur tjock boken ska vara. Detta är något som min handledare i min VFU skola har gjort och många elever uppskattade att de fick vara med och bestämma om vilken bok som läraren ska läsa upp för eleverna.

Alla lärare i studien nämner också i intervjun att det är av stor vikt att även föräldrar läser för sina barn. Men att det inte ofta brukar förekomma av olika skäl, bland annat för att föräldrarna inte kan behärska det svenska språket så bra, det kan handla om tidsbrist eller att föräldrar inte

vet vilken stor betydelse högläsning har för sina barns lärande. Lärare B nämner att de då och då brukar påminna om högläsningens betydelse för föräldrarna på föräldramöten och utvecklingssamtal men de upplever fortfarande att elever inte får böcker upplästa av föräldrarna i hemmet. I detta förhållande kan vi se en stor förlust då den proximala utvecklingszonen nämner om att elever lär sig mycket av vuxna. Den menar att det är viktigt att vuxna läser för barnen eftersom barnen lär sig genom att härma den som redan kan läsa och så småningom börjar barnen själva läsa (Chambers 2011, s. 63). Jag anser som läraren B nämner att det inte räcker med att läraren läser för sina elever 30 minuter varje dag, utan hen menar att läsning måste göras till en vana hos elever särskilt när de fortfarande är behov av stöd vid läsning och detta håller jag med. Som den proximala utvecklingszonen går ut på så är det viktigt att eleven får stöd av någon vuxen för att ett lärande ska ske. Detta kan även ses i relation till Libergs (1990) doktorsavhandling (se avsnitt 4.4) där även hon nämner att det är viktigt med interaktionen mellan elev och vuxen för att elever ska utveckla sitt språk och för att ett lärande ska ske hos elever. Därför anser lärare B och som jag håller med att elever även ska få möjligheten att få lyssna på en bok som läses upp i hemmet det kan vara från föräldrar eller från äldre syskon.

Alla lärare är överens om att högläsningen måste ha tydliga syften, tydliga instruktioner och tydliga frågor för att högläsningen ska bli meningsfull för elever. Om högläsningen blir meningsfull för elever så kommer elevers lärande främjas på bästa möjliga sätt enligt lärarna i studien. Lärare D nämner i intervjun att hon berättar syftet med de olika högläsningstunderna för sina elever så de blir medvetna och får en förståelse om vad de förväntas att träna på. Med detta uttalande av lärarna kan vi tolka att det är viktigt att lärare har utformat sin högläsningstund tydligt så att det sker ett lärande med bland annat boksamtal där elever får samtala och få mer kunskaper. Detta kan ses i relation till Westlunds (2013) studie (se avsnitt 4.3) där studien visar att svenska elevers läsförståelse kan höjas om svensklärare får kunskap om hur lärare ska göra för att utveckla elevers läsförståelse. Lärarna i min studie och Westlunds (2013) studie menar att elever kan utveckla kunskaper bland annat sin läsförståelse om lärare utformar sin undervisning med högläsning med tydliga syften och tydliga frågor. Detta menas att läraren har stor roll i högläsningstunden som skapar vägar för att det ska ske ett lärande hos elever.

Lärare A och lärare B nämner i intervjun att det blir en mysig och rolig stund för eleverna. De nämner vidare och hoppas på att högläsningstunderna kommer väcka ett läsintresse hos

eleverna och att de får vara med om fantastiska upplevelser genom att få lyssna på olika berättelser. De anser också att eleverna får intresse att vilja läsa själva när de får lyssna mycket till högläsning. De anser att högläsningen väcker läslusten hos eleverna.

6.3 Språkutvecklande högläsning

I detta avsnitt redogör jag för vad eleverna utvecklar inom svenska språket med användning av högläsning i undervisningen enligt lärarna i studien. Jag använde mig av intervju som metod för att få svar på denna fråga. Som underlag utgår jag från intervjusvaren som jag fått av lärarna i intervjun.

Alla fyra lärare i studien nämner att högläsning har positiva effekter på elevers språkutveckling på så sätt att elever utvecklar flera områden inom svenska språket. Under intervjun har lärarna pratat mycket om att högläsning utvecklar elevers svenska språk. När jag frågade vilka möjligheter de ser mer högläsning i intervjun så svarade alla lärare i studien att högläsning främjar elevers språkutveckling. Begreppet ordförråd var något samtliga lärare tog upp i intervjun. Lärarna var eniga om att högläsning ökar elevers ordförråd, men det menade vidare att det är viktigt att lärare förklarar betydelsen för orden som eleverna har svårt med. Lärare A poängterade att det är viktigt att elever får möta nya ord, vilket kommer öka elevers ordförråd. Samtliga lärarna i studien förhåller sig till forskningen *Vocabulary acquisition from teacher explanation and repeated listening to stories* (Penno m.fl. 2002). Både forskningen och lärarna i min studie anser att elever utvecklar sitt ordförråd med hjälp av högläsning. Penno m.fl. (2002) och lärare C i min studie menar att elever utvecklar sitt ordförråd mycket mer och mycket snabbare om elever får förklaringar till ordens betydelse. Detta visar att det är av stor betydelse att elever får en förklaring för nya ord för att öka sitt ordförråd mer än vad de gör vid högläsning utan någon förklaring till svåra och nya ord. Detta uttalande av lärare C kan säkerställas med studien som Penno m.fl. (2002) har gjort mellan två grupper av förskolebarn (se avsnitt 4.2) där gruppen som fick förklaring av nya ord utvecklades mer och lärde sig fler ord än den andra gruppen som inte fick någon förklaring till nya ord.

Lärare B anser att elever får lära sig om meningsuppbyggnader och grammatik. Lärare D nämner i intervjun att elever utvecklar både sitt talspråk och skriftspråk med hjälp av

högläsning. Lärare D nämner även att elever lär sig om meningsuppbyggnader och skriftspråkets uppbyggnad som lärare B. Lärare D nämner vidare i intervjun att elever blir medvetna om att man läser en text från vänster till höger och att elever lär sig om olika ordens uttal genom att lyssna när någon vuxen läser till elever. Körling (2012) och Björk och Liberg (2002) anser liksom lärare B och lärare D att högläsning skapar olika vägar in till skriftspråket för barn när de får höra varje ord i högläsningen. Björk och Liberg (2002) anser att elever får lära sig om berättelsers uppbyggnad och satsbyggnaden i skriftspråket när lärare har högläsning för sina elever.

Lärare C anser att när elever lyssnar på en mer kunnig som läser så kan de ovana läsarna få hjälp att vandra runt i texten och stimuleras att vidga sin förståelse och på så sätt bli en bättre läsare. Detta kan ses i relation till Westlunds (2009) teori (se avsnitt 3.3) som nämner att svaga läsare kan bli goda läsare genom fyra huvudstrategier som kommer utveckla elevers läsförståelse. Enligt Westlunds (2009) uttalande kan vi komma fram till att lärare C vill få sina elever att bli bättre på att förstå texten som läses upp av läraren. Lärare C anser att detta kommer leda till att eleverna blir bättre på att läsa. Detta eftersom att de möter och får lyssna på när läraren läser upp böcker för sina elever.

Lärare C anser att elever lär sig och utvecklas med högläsning när de får lyssna på någon som är mer kunnig som läser. Lärare C:s uttalande kan kopplas till den proximala utvecklingszonen inom sociokulturella perspektivet. Detta eftersom lärare fungerar som en mer kunnig när läraren läser för sina elever som ännu inte har knäckt läskoden. Elever lär sig så småningom genom att härma den som redan kan läsa. Elever behöver även stöd av lärare vid diskussion av en bok genom att läsa för eleverna och väcka ett intresse hos elever men även genom att ställa frågor så eleverna kan diskutera om en bok. Utan lärarens stöd kan det vara svårt för elever att diskutera om en bok och föra diskussionen vidare och koppla till sina egna erfarenheter. (Chambers 2011, s. 63).

Lärare B anser att elever måste ”bada i språket” för att lära sig ett språk. Det är särskilt viktigt för elever som är nyanlända eller elever som inte behärskar svenska språket lika bra som sina jämnåriga att de får möta och träna på svenska språket vid många tillfällen. Det är viktigt för elever att höra språket för att de ska kunna utveckla sitt svenska språk (Hwang & Nilsson 2011, s. 67). Genom att möta språket och använda sig av svenska språket kommer elever utveckla sina kunskaper inom språket och ofta sker det utan elevers medvetenhet när de till

exempel lär sig nya ordens betydelse som de inte visste tidigare genom att höra orden i olika sammanhang eller när lärare förklarar ordens betydelse. Lärare B anser att elever utvecklar sitt svenska språk ofta utan att de blir medveten om det och utan att de tänker på det.

Lärare A och B nämner att det är särskilt viktigt att ha högläsning i förskoleklass då många barn börjar knäcka läskoden. De menar vidare att högläsning väcker ett intresse och lust hos elever att vilja läsa själva och därför är det viktigt att man läser för elever i skolan men även att föräldrar läser för sina barn i hemmet. Lärare B och lärare D anser att föräldrar inte kan ge allt ansvar till lärarna i skolan utan att de också som föräldrar måste läsa för sina barn i hemmet och väcka deras läslust. De anser vidare att föräldrar måste läsa särskilt mycket för sina barn när deras barn går i förskoleklassen eftersom de ännu inte kan läsa själva.

Lärarna i studien nämner mycket om språkets betydelse för elever. De anser att det är viktigt att elever tar till sig språket och utvecklar sitt svenska språk så att de kan delta i sociala situationer. De menar vidare att det är viktigt att elever utvecklar sitt språk för att kunna förstå och tolka omvärlden, för att förstå sina klasskamrater och kunna lägga sin in i andras perspektiv. De anser även att eleverna kommer vara i mindre behov av stöd när de behärskar svenska språket. Eleverna kommer klara sig själva genom att kunna formulera och uttrycka sig och klargöra för saker och ting med svenska språket som de har utvecklat genom bland annat högläsning. Det skapas även en närhet och gemenskap mellan eleverna och mellan lärare och elever vid högläsningstunderna. Lärarnas uttalande visar på att de utgår från sociokulturella perspektivet som nämner att genom att utveckla sitt språk kommer elever vara i mindre behov av stöd och kommer klara sig i egen hand. Deras uttalande kan även kopplas till vad Fast (2001) säger om att elever utvecklar sitt språk för att få förståelse för omvärlden och andra människor. Lärarna i studien vill att elever utvecklar sitt språk med bland annat med hjälp av att tillämpa högläsning i förskoleklassen. De menar vidare att eleverna sedan ska kunna använda sitt utvecklade språk som redskap för att kunna delta i olika sociala situationer men för att klara sig på egen hand utan att behöva vara i behov av någon vuxen. Språket kommer även fungera som redskap för att kunna klara sig i andra skolämnen anser lärarna. Eftersom eleverna går i förskoleklass och inte klarar av att läsa själva så anser de att lärare kan vara till stor hjälp för elever vid deras språkutveckling genom att skapa språkutvecklande aktiviteter men också genom att erbjuda högläsning varje dag i förskoleklassen.

Lärarna i studien påpekar också betydelsen av att bearbeta det upplästa boken. Lärare C anser att eleverna utvecklar kunskaper vid högläsning men att de utvecklas mycket mer om de får bearbeta det lästa genom bland annat boksamtal. De anser att det är viktigt att elever får diskutera om det lärarna högläser. På så sätt anser lärarna att eleverna får en mer förståelse för språket. Men de får också förståelse för andras perspektiv och för omgivningen. Lärarna anser vidare att eleverna utvecklar sin förståelse genom läraren ställer konkreta frågor men även öppna frågor. På så sätt ges det möjligheter för elever att få diskutera om det lästa men även att de får koppla boken till sin verklighet och till sina erfarenheter. På så sätt tränar elever både på sin förståelse men även att läsa mellan raderna och kunna se likheter av bokens handling och koppla till sina egna erfarenheter eller upplevelser.

Hos samtliga lärare i studien sker det en diskussion om det lästa. Men diskussionerna skiljer sig åt hos lärarna. Men alla fyra lärare i studien nämner att det är viktigt att lärare återkopplar till det upplästa boken och låter elever diskutera helklass om boken genom till exempel boksamtal. Genom boksamtal anser lärarna att eleverna tränar på olika områden inom svenska språket. Elever tränar på att återberätta en text, de utvecklar sin läsförståelse, de tränar på att kunna formulera sig, återkoppla till boken, koppla boken till sina erfarenheter och så vidare. Lärarna menar att man tillsammans med elever på något sätt måste arbeta vidare med boken som läraren läst upp för sina elever för att det ska gynna elevers språkutveckling på bästa möjliga sätt.

7. Slutdiskussion

Sammanfattningsvis kan vi säga att samtliga lärare i studien använder sig av högläsning i sin undervisning och samtliga lärare har en positiv inställning till högläsning. Lärarna anser att elever utvecklar flera olika områden inom svenska språket genom att högläsa för elever som går i förskoleklass.

Lärarnas arbete med högläsning har mycket likheter men även skillnader. Men lärarna i studien är enade om att det behöver ske ett boksamtal mellan elever med stöd av lärare om det

upplästa boken. De menar att lärare bör ha någon form av förarbete eller efterarbete där eleverna får möjligheten att diskutera om det upplästa boken. Detta på grund av att eleverna ska förstå och skapa en mening av det lästa. Jönsson (2007) anser att boksamtal efter högläsning hjälper elever att få en förståelse, tänka vidare, väcka nya frågor och så vidare. Lärarna i studien menar att eleverna ska få samtala om av det lästa och koppla det till sina erfarenheter, dela med sig av sina erfarenheter med sina klasskamrater och få nya erfarenheter genom att lyssna på vad klasskamraterna har att säga. Detta kan göras genom att föra diskussioner helklass med utgångspunkt av det upplästa boken. Lärarna i studien använde sig av någon form av boksamtal i sina högläsningstunder under observationerna som jag genomförde. Men det framkom lite skillnader under boksamtalen som till exempel frågor som lärarna ställde till eleverna kunde variera. Tre av lärarna hade boksamtal efter högläsningen medan en lärare hade boksamtal innan högläsningen som var kopplat till kapitlet som läraren läste dagen innan. Tre av lärarna frågade frågor som kunde variera beroende på bokens handling och kapitel medan en av lärarna i studien utgick från vissa grundfrågor liksom Chambers (2011) fyra grundfrågor av boksamtal (se avsnitt 3.4). Det fanns även variation på hur lärare och elever satt vid högläsningstunden men målen och syftet med högläsningstunden för samtliga lärarna i studien var detsamma.

Lärarna i studien är positivt inställda till högläsning och ser inte något negativt med att ha högläsning med förskoleklassbarnen. De anser vidare att högläsning kan bli mer effektiv med tydliga syften och tydliga frågor som läraren ställer under boksamtalen till eleverna. Lärarna nämner bland annat att elever utvecklar sitt ordförråd när läraren läser högt för sina elever men en av lärarna anser att elever utvecklar sitt ordförråd mycket mer och mycket snabbare om lärarna även förklarar nya ordens betydelse för eleverna. Detta kan kopplas till Penno m.fl. (2002) studie som nämner att elever lära sig nya ord med högläsning men effekten blir störst när elever får förklaringar till ordens betydelse.

Stora anledningen att lärarna i studien använder högläsning i sin undervisning är för att eleverna ska utveckla sitt ordförråd även många forskning och författare menar att elever utvecklar sitt ordförråd med läsning och högläsning. Lärarna nämner också att elever utvecklar sitt talspråk och skriftspråk när lärare har högläsning i klassrummet. Elever blir bättre på att formulera och uttrycka sig genom att träna på det när de samtalar om boken som läraren högläst.

Lärarna är enade om att högläsning är källan till kunskap. Det är en väg för eleverna att förstå samhället, världen och människorna runt omkring. De anser att högläsning kan fungera som ett redskap för att utveckla sitt svenska språk och senare kommer språket fungera som en källa för elever för att få kunskaper inom andra ämnen. Lärarna ser högläsning som en självklarhet när elever inte kan läsa själva och de ser det som ett sätt att väcka läslusten hos elever och ett sätt att få en vilja hos elever att härma de vuxna och vilja börja själva läsa.

7.1 Vidare forskning

Under arbetens gång av min studie har det växt fram intressanta frågor som skulle kunna forskas vidare på. Jag har undersökt bland annat hur lärare arbetar med högläsning i sin undervisning och vilka områden inom svenska språket som elever utvecklar med hjälp av högläsning. En vidare forskning skulle kunna vara att man begränsar sig till ett mindre område och undersöker till exempel hur elever kan utveckla sitt talspråk med högläsning eller ett annat alternativ kan vara att undersöka hur elever kan utveckla sitt skriftspråk genom högläsning.

Det skulle även vara intressant att undersöka om samma syfte och frågeställning men fokusera på elever som går årskurs mellan 1-3. Hur lärarna arbetar i någon av dessa årskurser när eleverna själva kan läsa. Har lärarna lika mycket högläsning i sin undervisning med sina elever eller låter lärarna eleverna läsa själva, förekommer det boksamtal m.m.

8. Litteraturlista

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011) (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Björk, Maj, Liberg, Caroline (2002). *Vägar in i skriftspråket tillsammans och på egen hand*. Natur och kultur: Stockholm

Björndal, Cato, R. P (2005). *Det värderande ögat: observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber.

Chambers, Aidan (2011). *Böcker inom oss: om boksamtal*. Stockholm: Nordstedts Förlag AB

Dalen, Monika (2015). *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups.

Denscombe, Martyn (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur

Fast, Carina (2001). *Berätta! Inspiration och teknik*. Stockholm: Natur och Kultur.

Henriksson, Sten (u.å.). Högläsning. Nationalencyklopedin.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/högläsning> Tillgänglig: 2016-10-28

Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2011). *Utvecklingspsykologi*. 3. rev. utg. Stockholm: Natur och kultur.

Jönsson, Karin (2007). *Litteraturarbetets möjligheter: en studie av barns läsning i årskurs F-3*. Diss. Lund: Lunds universitet.

Körling, Anne-Marie (2012) *Den meningsfulla högläsningen*. Stockholm: Natur & Kultur.

Lalander, Philip (2011). Observationer och etnologi. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2013) (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Larsen, Ann Kristin (2009). *Metod helt enkelt. En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Liberg, Caroline (1990). *Learning to read and write*. Diss. Reports from Uppsala University, Department of Linguistics (RUUL) no 20: Uppsala

Penno, J.F, Wilkinson, I.A.G. & Moore, D.W. (2002). *Vocabulary acquisition from teacher explanation and repeated listening to stories: Do they overcome the Matthew effect?* Journal of Educational Psychology.

Skolverket (2011a). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. Fritzes: Stockholm

Skolverket (2011b). PIRLS 2011. Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv. < http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskildpublikation?_url=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2941.pdf%3Fk%3D2941 > Tillgänglig: 2016-10-25

Skolverket (2012). Pisa 2012. 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap. < http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskildpublikation?_url=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf3127.pdf%3Fk%3D3127 > Tillgänglig: 2016-10-25

Säljö, Roger (2010). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.

Westlund, Barbro (2009). *Att undervisa i läsförståelse. Lässtrategier och studieteknik*. Natur & Kultur: Stockholm

Westlund, Barbro (2013). *Att bedöma elevers läsförståelse. En jämförelse mellan svenska och kanadensiska bedömningsdiskurser i grundskolans mellanår*. Diss. Stockholms Universitet. Natur & Kultur: Stockholm

8.1 Otryckta källor

8.1.1 Observation

Observation av lärare A, 2016-10-24

Observation av lärare B, 2016-10-25

Observation av lärare C, 2016-10-27

Observation av lärare D, 2016-10-27

8.1.2 Intervju

Intervju med lärare A, 2016-10-24

Intervju med lärare B, 2016-10-25

Intervju med lärare C 2016-10-27

Intervju med lärare D 2016-10-27

Bilaga 1

Mail till informanter

Hej!

Jag heter Aycan Kursun och studerar till lärarutbildningen med interkulturell profil med inriktning mot förskoleklass och årskurs 1-3 i Södertörns Högskola. Jag skriver mitt självständiga arbete 1. Syftet med min studie är att undersöka hur läraren arbetar med högläsning i sin undervisning, vilken inställning läraren har till högläsning och vilka områden inom svenska språket läraren anser att elever utvecklar med hjälp av högläsning. Jag vill bygga min undersökning på observationer och intervjuer av lärare som undervisar i förskoleklass. Jag skulle uppskatta om ni kunde ställa upp för en möjlighet för en observation av en högläsningstund och en intervju efter observationen.

Jag vill även poängtera att min närvaro i klassrummet kommer att vara så passiv som möjligt att det inte påverkar er undervisning. Jag kommer absolut att ta hänsyn till de etiska ställningstagandena. Er deltagande av undersökningen kommer vara anonymt och ni får dra er ur från undersökningen vid önskan.

Med vänliga hälsningar

Aycan Kursun

Bilaga 2

Intervjufrågor

Allmänna, inledande frågor:

1. Vad heter du?
2. Hur länge har du arbetat som lärare?
3. Hur länge har du arbetat i den här skolan?
3. Vilken utbildning har du?

Intervjuns centrala del, öppna frågor:

1. Hur skulle du definiera högläsning?
2. Hur många gånger i veckan har du högläsning?
3. Vad innebär det för dig att arbeta med högläsning i din undervisning? På vilket sätt använder du högläsning i din undervisning?
4. Vilka möjligheter ser du med högläsning?
5. Hur tycker du att högläsning påverkar elever?
6. Vilka kunskaper får elever genom högläsning?
7. Anser du att högläsning kan främja elevers språkutveckling?
Om ja: på vilket sätt? Vilka områden utvecklar elever?
8. Vilket förhållningssätt har du till högläsning?
9. Tycker du att det finns något som är mindre bra med högläsning?
10. Har du något att tillägga?

Bilaga 3

Observationsschema

Detta kommer jag att titta främst på under observationsmomenten

1. Hur ser högläsningstunden ut? Hur sitter elever? Hur högläser läraren?

3. Hur ser arbetssättet ut innan/efter högläsningen? Finns det någon form av diskussion om det lästa? Boksamtal? Förarbete? Efterarbete?
